

Spisy vydávané českou sekci diecés. komitétu
□ **v Českých Budějovicích.** □

Ročník VII.

Číslo 3.

Vychází ročně 4 čísla ve lhůtách libovolných.

O příčinách nakažlivých chorob, zvláště válečných a o prostředcích, jakými se jich můžeme chrániti.

Napsal MUDr. Karel Schneider,

**odborný lékař pro mikroskopickou a lučební diagnostiku a
ordinář nemocnice česko-budějovické.**

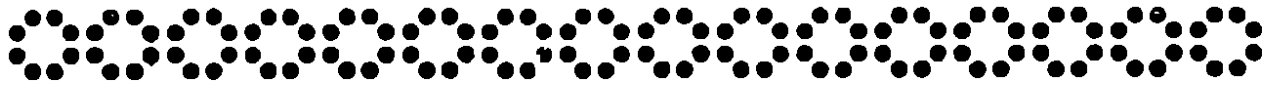
Vydavatel a zodp. redaktor Msgre Dr. Karel Slavík.

Cena 16 hal., poštou 20 hal.

**5 exempl. 80 h, 10 ex. 1.50 K, 25 ex. 3 K, 50 ex. 5 K
poštou vyplaceně.**

————— 1915 —————

**Nákladem české sekce diecés. komitétu v Čes. Budějovicích
Tiskli Šmíd a spol. v Soběslavi.**

Slovo úvodem.

Když v minulém roce celým světem zavládl válečný ruch, vznikla v nejširších, vrstvách, obyvatelstva odůvodněná obava před nakažlivými chorobami. V té době byla v nemocnici č.- buďějovické konána řada přednášek a kursů, majících účel, aby obecenstvo poučeno bylo o nakažlivých chorobách a aby pro všechny případy také dostatečný počet ošetřovatelek na rychlo byl vycvičen.

Účast na těchto přednáškách a kursech byla veliká a námaha vynaložená byla hojně odměněna. Poučené obecenstvo podporujíc svědomitě zdravotní pokyny, přispělo valnou měrou k tomu, že město naše, jímž od počátku války prošlo a v němž dlelo na sta nemocných vojínů, zůstalo do dnešního dne prasto zhoubných epidemií. Z mnohých navštěvovatelek kursů staly se horlivé

ošetřovatelky, které do dnes nemocným a raněným vojínům a takto celé vlasti prokazují služby neocenitelné !

Ale i jednotlivci, korporace, učitelé, kněží a najmě vojíni do pole odcházející a jich příbuzní často tázali se mne o radu, jak by nejlépe proti nakažlivým nemocem se mohli chrániti.

Okolnosti tyto vzbudili ve mně myšlénku, stručné přednášky, které původně pro obmezený počet posluchačů byly určeny, učiniti přístupnými též kruhům širším a vzdálenějším.

Vždyť i v menších městečkách a dědinách, ano i v nejdlehléjší chatě naší rozlehlé domoviny bijí soucitná srdce, naplněná ohnivou snahou, pomáhati a zachrániti drahé životy a omeziti počet ztrát a obětí, jež válka vyžaduje, na počet co možná nejmenší.

Všem těmto lidem dobré vůle má z praxe vzešlý spisek podati základní pravidla, jichž v každé domácnosti, zvláště ale při obsluze nemocných, třeba jest podrobně zachovávat.

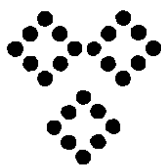
Jest pravda, že v české literatuře jest dosti výborných populárně psaných knih a časopisů, které týmž předmětem se zabývají, jako spisek tento. Avšak veliká část obecnstva, zaměstnána jsouc jinými pracemi, nemá nebo nebere sobě času, aby v nutných případech obšírná pojednání

důkladně pročítí a nebo prostudovala a v různých časopisech roztroušená poučení shledávala.

Proto shrnul jsem nejdůležitější pokyny v malou brožůrku, kterou každý snadno do kapsy vsunouti a v prázdné chvíli může pročísti, a která jistě přinese užitek mnohonásobný, budou-li jen pokyny v ní obsažené přesně zachovávány.

V Č. Budějovicích,
na den sv. Petra a Pavla 1915.

Dr. Karel Schneider.

Války podporují vznik a rozšiřování nakažlivých nemocí.

Jest historickým faktem, že v dobách válečných veliké množství lidí podléhá nakažlivým chorobám, a že tyto často větší počet úmrtí způsobují, nežli rány v bojích samých utrpěné.

Za války třicetileté řádil mor, ve válkách od r. 1793 až do r. 1865 vedených zcmřelo kolem 8 millionů bojovníků. Z těch jenom 1½ milionu podlehlo ranám v bitvách utrpěným, většina 6½, milionu padla za obět nemocem. V roce 1866 řádila v pruském vojsku cholera, která i mezi civilní obyvatelstvo byla přenesena a která vyžádala si na 12.000 obětí. Ve válce německo-francouzské v roce 1870—71 vypukly mezi francouzským vojskem epidemicky neštovice, jež válečnými zajatci i do Německa byly zaneseny. Počet nákaz ovšem byl poměrně malý,

poněvadž již tehdy očkování v německém vojsku bylo provedeno. Deset týdnů trvající obléhání Met vyžádalo sobě za obět 5.500 mužů raněných a mrtvých následkem poranění, avšak 60.000 nemocných, a to většinou tyfem a úplavicí. Všichni chováme ještě v živé paměti obrovský počet onemocnění a úmrtí následkem choleery a tyfu, jimiž Srbové, Černohorci, Bulhaři, Rekové a Turci trpěli za poslední balkánské války.

Tato kratičká reminiscence dokazuje, že jest nutno, abychom i za nynější války, která tak neočekávaných rozměrů nabyla, zabývali se vážně otázkou, jak nakažlivým chorobám lze čeliti. Otázka tato jest důležitou nejen pro lékaře, nýbrž i pro všechny, kteří s nemocnými často se stýkají, tedy hlavně pro duchovenstvo a ošetřovatele nemocných. Dříve však než budeme jednati o prostředcích, kterými nakažlivým chorobám lze čeliti, jest nutno, abychom zodpověděli otázku:

Co jsou nakažlivé choroby a jakým způsobem povstávají?

Jen tehdy potká se naše snaha se zdarem, víme-li, kde našemu zdraví hrozící nepřátely máme hledati a jakým způsobem naše zdraví ohrožují.

Nakažlivé nemoci jsou nemoci způsobené zvláštními, drobnými, živými ústrojenci (mikroorganismy), kteří do těla vniknuvše zde se rozmnožují a onemocnění způsobují. Tím, že mikroorganismy snadno z jednoho individua na jiné se přenášejí, nová onemocnění a po případě smrt způsobující, stávají se nakažlivé nemoci často zvláště nebezpečnými. Jak z názvu „mikroorganismus“ patrně, jedná se o živou ústrojnou látku velmi malých rozměrů, o látku, kterou jen při silném zvětšení pomocí mikroskopu lze pozorovati. Tyto mikroorganismy patří dílem do říše živočišné, dílem do říše rostlinné. U některých nakažlivých chorob, na př. neštovic, spály atd. není původce ještě přesně určen. Přec však dle průběhu a nakažlivosti těchto chorob dá se s určitostí souditi, že i u nich jedná se o specifické mikroorganismy.

Do říše živočišné řadí se na př. původci následujících nemocí: žluté zimnice, spavice, tyfu návratného a zimnice střídavé čili malarie. Na této chci naznačiti, kterak choroba vzniká. Bodne-li člověka malarii nakažený komár — (který náleží k odrudě anopheles t. zv. moskit a který jen v jistých bažinatých neb tropických krajinách se vyskytuje), přenáší do krve lidské drobnohledný zá-

rodek malarie, tak zvané plasmodium. Toto plasmodium, vniknuvši do rudé krvinky lidské, počíná zde růsti a dosahnuvši jisté velikosti množí se prostým dělením v nová plasmodia. Tento pochod provázený horečkou končí rozpadnutím se rudé krvinky. Dělením vzniklá plasmodia opět za krátký čas na novo vnikají do posud nezachvácených rudých krvinek a zde za nových horeček pochod se opakuje. Jest zřejmo, že stálým opětováním se vysokých horeček a rozpadáváním se rudých krevních tělísek zachvácený člověk velice trpí a sil rychle ztrácí.

Daleko větší jest počet nakažlivých chorob, jež způsobeny jsou zárodky z říše rostlinné. Tyto drobnohledné zárodky, jež jen z jedné buňky pozůstávají a zpravidla prostým dělením¹⁾ se množí, nazýváme všeobecně bakteriemi.²⁾ Dle útvaru jich těl

1) Některé bakterie za poměrů pro jich vývin nepříznivých tvoří t. zv. spory, které když padnou na vhodnou živnou půdu (tělo lidské), rychle opět nové generace vytvoří. Tyto spory bez úkoru vzdorují vysokým stupňům horka a zimy. Z toho důvodu máme při desinfekci a sterilisaci použít zvláštních prostředků, chceme-li zárodky nakažlivých nemocí s jistotou neškodnými učiniti.

2) Ne všechny bakterie, jež po celém světě ve vzduchu, ve vodě a v zemi se nalézají, jsou zdraví lidskému nebezpečny. Většina jich, podporujíc chemické pochody, hraje v přírodě blahodárnou a důležitou úlohu.

rozeznáváme kokky, bacilly, spirilly atd. —

Za jakých okolností stávají se mikroorganismy zdraví nebezpečnými?

Aby pathogenní bakterie staly se zdraví nebezpečnými, musí jisté podmínky býti splněny.

Především musí organismus k infekci býti náchylným. Na štěstí jest každý z nás od přírody proti nakažlivým chorobám vyzbrojen jistým stupněm resistance, který dle podnebí a plemene se liší. Na př. Evropan za jinak stejných podmínek snáze vzdoruje nákaze tuberkulosou nežli černoš. Tuto schopnost nazýváme vrozenou imunitou, na rozdíl od imunity získané. Po některých chorobách, na př. spáie, vyvíňou se totiž v těle zvláštní látky, které obyčejně po celý ostatní život onemocnělého proti nové nákaze spalou chrání.

Další podmínkou infekce jest, aby pathogenní bakterie do těla vniknuvš byly virulentní t. j. aby nadány byly schopností v organismu nemoc vyvolati.³⁾

3) Veliká část pathogenních bakterií dá se uměle pěstovati na živných půdách. Stálým přenášením získaných kmenů se však jejich virulence, zvláště za nepřiznivých zevně

Konečně jest zapotřebí, mají-li choroboplodné mikroorganismy státi se zdraví lidskému nebezpečnými, aby do těla vniknouti mohly. Způsob, jakým zárodky nakažlivých nemocí do těla vnikají, jest mnohonásobný a u jednotlivých nemocí různý.

Při choleře, tyfu střevním a úplavici vyskytují se zárodky těchto nemocí ve výmětech (výkalech) onemocnělých lidí (při tyfu též v moči).

Nepřímo mohou se pak tyto nemoci přenést i vodou výkaly znečištěnou, neb zeleninou, jež byla takovou vodou zalévána, neb znečištěnými rukama.

Při difterii, influenci a tuberkuloze nalézají se zárodky v chrchlích a hlenu a když nemocný kašle, po případě kýchá, rozprašují se částičky slin a hleny v jemných krůpějích do okolí a vnikajíce do dýchadel jiných lidí, stávají se tak zdroji nové nákazy. Při infekcích ran na př. při rúži, strnutí (tetanus) a hnisavých zánětech podkožního vaziva přenášejí se zárodky nečistými nástroji, obvazy a rukama. Slovem „nečistota“ nesmíme

vyrozumívati pouze nečistotu v obyčejném slova okolností, stále víc a více oslabuje. Bakteriolog, aby virulenci vzpružil, jest nucen nechati občas kultury prodělati passáží tělem pokusného zvířete.

smyslu, tedy hrubé, pouhým okem viditelné pošpinění, nýbrž nečistotou v lékařském slova smyslu vyrozumíváme již znečistění několika málo pathogenními bakteriemi, které, jak již bylo uvedeno, teprve při velice značném zvětšení pomocí mikroskopu lze spatřiti. Proto nepostačuje jednoduché mytí neb opláchnutí rukou, nástrojů a prádla v obyčejné vodě. Tyto předměty musí býti učiněny dokonale prostými zárodků (sterilními). Desinfekce rukou provádí se důkladným, několika minut trvajícím mytím rukou prostředky které zárodky jistě usmrcují neb neškodnými činí (roztokem sublimatovým, lysolovým, kresolovým atd.), kromě toho používáme k operacím sterilních rukavic a činíme nástroje a obinadla prostými zárodků tím způsobem, že je delší dobu vyvařujeme neb ve 100° horké páře ponecháváme. Této důsledně prováděné, zdánlivě přehnané čistotě (t. zv. antisepsi a asepsi) vděčí moderní chirurgie v první řadě své velikolepé úspěchy. U jiných nakažlivých chorob, jak již bylo naznačeno, tak u spavice, zvrátého tyfu atd. přenášeny jsou zárodky na lidi hmyzem, u malarie jistým druhem komárů, u tuberkulózy, cholery a tyfu břišního mohou zárodky býti rozšiřovány od much, u moru děje se rozšiřování blechami morem

stížených krys, u tyfu skvrnitého přenáší nákazu v š i.

O příčinách epidemií.

Příčiny hromadného onemocnění některou nakažlivou chorobou (epidemií) nedají se vždy s určitostí stanovit. Často jsou toho příčinou „nosiči a vyměšovači bacillů“ t. j. osoby, které dříve již nakažlivou nemoc prodělali nebo vůbec nemocnými nebyli, ale přece v těle svém zárodky nakažlivých chorob přechovávají a vylučují. V tom ohledu důležití jsou lidé, kteří prodělali cholera, střevní tyfus neb úplavici. Ač takový člověk dávno může se cítiti úplně zdravým, přec stává se za uvedených okolností svému okolí velice nebezpečným. Občasné bakteriologické vyšetřování podobných lidí, zvlášt provozují-li obchod s potravinami, mělo by pravidelně býti konáno, neboť by se tak mnohé infekci dalo zabrániti.

Nejčastější příčina hromadného onemocnění však spočívá v tom, že potraviny a nápoje, jež od mnohých obyvatelů určitého obvodu jsou požívány, byly zárodky infekčních chorob znečištěny, jako voda, mléko, ovoce a syrová zelenina. Jež tu a tam se polévá hnojůvkou a faekaliemi.

Uvážíme-li ještě jednou všechny příčiny nakažlivých nemocí, dospějeme snadno k poznání:

Jakými prostředky nejlépe Infekcím může býti zabráněno.

Tato opatření můžeme rozvrhnouti ve dvě skupiny: v opatření mající platnost všeobecnou a v opatření rázu speciálního. Všecka opatření vrcholí však v jedné a nejdůležitější zásadě, která zní: „*Zachovávejte nejpečlivější čistotu v každém směru!*“

Opatření rázu všeobecného.

K opatřením rázu všeobecného náleží veřejné zdravotnictví. Úřady a každý jednotlivec necht přispívá k tomu, aby zvláště v dobách válečných vodovody, kanalisace, čistění ulic a dláždění jich udržovány byly ve vzorném stavu. Rovněž má býti postaráno o to, aby příprava pečiva, prodej masa a jiných životních potřeb⁴⁾, obchod v tržnicích

⁴⁾ Pro oekonomy! Dojení mléka necht děje se umytýma rukama do čistých nádob, umístěných v čistých sklepích!

byly úředně po stránce hygienické přísně kontrolovány.

Kromě toho musí ve velkém provedena býti sociální opatření pro chudé a nuzné obyvatelstvo. (Lázně a plovárny pro lid.) Jest známo, že chudoba — hlavně obývání ve špatných, vlhkých bytech — a hlad podporují největší měrou vznik nakažlivých nemocí, a že z těchto semenišť šíří se pak nákaza i do kruhů, sociálně lépe situovaných.

Vypukne-li nakažlivá choroba, musí směřovat naše snaha k tomu, aby hned první případ náležitě byl izolován a tak pro okolí neškodným byl učiněn. K tomu účelu doporučuje se převezení nemocného do nemocnice, poněvadž nikde nemůže o blaho nemocného býti lépe postaráno, než právě v těchto štábech zkušených lékařů a nejmodernějšími vymoženostmi vědy opatřených ústavech. Takové případy musí býti také bezprodleně úřadům oznámeny, aby desinfekce po nemocném náležitě mohla býti provedena, a aby se další opatření proti šíření nakažlivých chorob správně a v pravý čas provésti dala.

V době hrozících epidemií musí každý jednotlivec dbáti vzorné čistoty. Tělo udržovati jest v čistotě častým

mytím a koupelemi. Hltan musí se častěji denně vyplachovati a také čištění zubů jest věnovati větší pozornost. Čištění, zvláště kloktání úst, mělo by se díti po každém jídle a též po návštěvě nemocných infekční chorobou stížených. Ku kloktání upotřebíme vodu prostou škodlivých zárodků (svařenou, nikoliv vodu podezřelou z vodovodu), neb některé z obyčejných kloktadel v lékárnách prodávaných. Před každým jídlem musí býti ruce pečlivě umyty. Při jídle jezme jenom pomocí lžice, vidliček a nožů, které vyvařením pečlivě byly vyčištěny. Nikdy neolizujeme při jídle prstů, třeba byly umyty, a varujeme se syrových pokrmů, syrové zeleniny neb syrového ovoce. Též čistotě talířů a sklenic budiž náležitá pečlivost věnována.

Tutéž pozornost, kterou věnujeme vlastnímu tělu, jest nám věnovati šatstvu a prádlu. Kde to okolnosti dovolují, tam po každé návštěvě infekční chorobou stíženého bylo by radno vzíti koupel a obléci čisté prádlo a šaty. Praním, bílením na slunci a žehlením činí se prádlo prostým choroboplodných zárodků. I co se týče ručníků, povlaků peřin a prostěradel, je co možná častá výměna žádoucí. Důležité jest, aby také byt náš vyhovoval hygieni-

ckým požadavkům. Hlavně jest dbáti, aby k bytu mělo slunce a vzduch dostatečný přístup. Je-li byt vzdálen ulice neb silnice pokrytých prachem, neb je-li uprostřed zahrádky, tím lépe! V bytu dbejme hlavně, aby byl dobře větrán a aby se zbytečnými tretkami, řásnatými koberci a záclonami neposkytovala prachu možnost v něm se usaditi.

I v kostelích jest toho dbáti, aby věřící při pobožnosti a zpěvu nebyli nuceni polykati oblaky prachu. Kostel, který tak mnoho lidí navštěvuje, musí tak, jako jiné veřejné místnosti, často býti čistěn. Metení dějž se pomocí mokrých pilin, neboť tak zabrání se přílišnému zvíření prachu, který se při suchém metení hromadně na pilířích a obrazech usazuje a odtud při průvanu opět dolů snáší.

V bytech a zvláště špižárnách zabraňujeme rozvěšením lepidla a přikrýváním potravin rozmáhání se much, šířitelék nakažlivých zárodků.

Rozstůně-li se v našem bytu někdo nakažlivou chorobou a nemůže-li izolace převezením do nemocnice býti provedena, vykážeme mu zvláštní a od druhých odloučený pokoj. — Nikdo jiný nechť v pokoji tom s nemocným nemešká, jen osoba k obsluze určená. Nemocný

obdrží vlastní příbor stolní a prádlo, které nesmí nedesinfikované s ostatní domácností přijíti do styku. Prádlo pacientovo položí se do 3% lysolového roztoku a může teprve po několika hodinách býti práno. Výměty nemocného smísí se stejným dílem s vápeným mlékem (1 díl hašeného vápna na 3—4 díly vody) a nechají se 12 hodin státi. Pak teprve mohou do společného zácl.odu býti vylity. Pokoj, v němž nemocný ležel, musí formalinovými parami neb vybělením atd. býti desinfikován. Návštěvy nemocného nakažlivou nemocí budtež obmezeny na čas pokud možno nejkratší a varujme se zbytečného dotýkání nemocného a po opuštění světnice umejme si vždy ruce. Ve světnici nemocného nejezme, nepijme a nekuřme. Zvyk mnohých nemocných nabízetí návštěvě cukroví, víno neb jiné zákuskybudiž zdvořile odmítnut

V dobách nakažlivých chorob musíme se varovati všeho co naši vrozenou resistenci mohlo by oslabiti, tedy přemrštěné tělesné a duševní práce, přílišného bdění. Kdo se cítí nemocným a slabým, nenavštěvuj chorobou stíženě a věnuj hned ze začátku zdánlivě nepatrnému onemocnění náležitou pozornost. Varovati se musíme též nestřídmosti v jídle, pití, kouření a zábavách.

Dietní chyby z nestřídmosti vzešlé podporují značnou měrou onemocnění nakažlivými nemocemi traktu zažívacího: choleroou, tyfem střevním a úplavicí.

Naopak musíme se snažiti mírným sportem (koupáním, veslováním, jízdou na koni atd.), omýváním studenou vodou, tělocvikem, prací tělesnou, procházkami ve zdravém vzduchu tělo svoje otužovati a takto přirozenou resistenci proti chorobám zvyšovati.

Opatření rázu speciálního.

Co se týče speciálních opatření proti nakažlivým nemocem, nemohu v rámci stručného poučení uvést dlouhou řadu všech nakažlivých chorob. Obmezím se tudíž jenom na nakažlivé choroby pro naše kraje a nynější válečnou dobu zvláště důležité.

Ochrana proti souchotinám, difterii a p.

Při souchotinách, difterii a p. budme pamětlivi, že hlavně kašlem a kýcháním nakažlivina z těla vychází, a upozorněme tudíž pacienta, který kašle a kýchá, aby před ústy a nosem přidržel ruku neb kapesník, aby rozptylované krůpěje hlenu a výměšků nevnikly do

našich dýchadel. Již dětem budiž vštěpováno, že jest nezpůsobno a nezdravo plivati na ulici, na podlahu světnic, kostelů a jiných místností.

Uschne-li totiž chrchel neb bakterie obsahující výměšek nemocného na podlaze, tu za krátkou dobu šlapáním po podlaze se rozemele, smísí se s jiným prachem a vznese se do vzduchu, se vzduchem pak vniká do těla lidí dýcháním. Proto jest také důležité, aby vznikání prachu ve školních světnicích kostelích a místnostech, kde více lidí prodlévá, bedlivým udržováním čistoty bylo potlačováno. Hledme, aby děti i dospělí před návštěvou těchto místností obuv náležitě očistili a aby v těchto místnostech také plivátka porcelánová neb emailová, do třetiny roztokem karbolové kyseliny, odoritu neb jiným desinfekčním prostředkem naplněná, byla rozestavena.

Ježto také mlékem, pocházejícím z tuberkulosních krav, může se zárodek tuberkulosy do lidského těla dostat, doporučuje se používatí jen mléka svařeného.

Vyskytne-li se v rodině difterie, spála neb spalničky, nechme všechny členy domácnosti často kloktati.

Pokyn ten jest důležitým pro katechety a učitele. Jest dokázáno, že dívky a osoby

zdánlivě úplně zdravé v ústech přechovávají zárodky difterie neb jiných nemocí, zvláště, když doma některý člen domácnosti touto nemocí stůně.

Z toho důvodu se doporučuje, aby nejedlo a nepilo více osob z jedné a z téže nádoby. (Pití dětí ve školách ze společné nádoby u vodovodu, poutníků u studánek poutních míst, hromadnému uctívání soch, křížů a p. líbáním věnovati jest v dobách epidemických nemocí zvláštní pozornost. I zde dbáti třeba největší čistoty !)

Ochrana proti neštovicím.

Proti neštovicím nejlepší ochranu poskytuje se zdarem provedené očkování a přeočkovávání po 6 až 8 letech, neboť tak dlouho působí očkováním dosažená ochrana. Nesmyslné báchorky, od nepřátel očkování rozšiřované, jsou dílem pouhé výmysly, dílem pochází z doby, kdy se ještě přenášela očkovací látka přímo z jednoho člověka na druhého. Nyní k očkování používaná animální lymfa jest úplně bezpečnou a vyrábí se za přísné státní kontroly. Více než dlouhá apologie mluví ve prospěch očkování statistika. Kdežto druhdy jedna epidemie neštovic následovala druhou a

v 18. století v Evropě ročně umíralo průměrně 400.000 lidí neštovicemi, staly se od zavedení očkování neštovice nemocí poměrně řídkou.

Kdo nucen jest nemocného neštovicemi navštěvovati, nechť hledí, aby sám byl s prospěchem a v patřičný čas očkován, nechť obleče na sebe dlouhý, pokud možno bílý, snadno desinfekci umožňující plášť, a varuje se zbytečného dotýkání nemocného. Po návštěvě nemocného ihned svrchní šat jest odložit, možno-li nejen ruce, nýbrž i tělo vykoupati a čisté prádlo a šaty obléci. Ne-trpme, aby z domu nemocného udržovány byly zbytečné styky s jinými sousedy a aby odtamtud peřiny a pod. byly do jiných domů přenášeny.

Ochrana proti tyfu, choleře a úplavici.

Při tyfu, choleře a úplavici jest nutno míti na zřeteli, že zárodky těchto nemocí vnikají do těla obyčejně rourou zažívací, hlavně ústy. Jest nám tudíž varovati se znečištění našich rukou, jídel a nápojů, třebas způsobem nepřímým, výměty nemocných. V době epidemií požívejme jen jídel, která prošla ohněm (jídel vařených, pečených a dobře smažených), která na pečlivě, na př. ponecháním v horké troubě, sterilisovaných mísách a talířích jsou rozložena. Rovněž stolní náčiní

a sklenice buďtež pečlivě vyčistěny. Horkem s jistotou ničí se škodlivě zárodky.

Varujeme se syrového ovoce a syrové zeleniny, poněvadž nevíme, nebyly-li znečistěnou vodou vyprány neb prachem znečistěny. Ještě jednou zdůrazňuji, že slovem „nečistota“ vyrozumívati jest nečistotu ve smyslu lékařském, jak již nahoře bylo naznačeno. V cizině můžeme sterilisaci vidliček, nožů a lžic atd. provésti tím způsobem, že na ně nakapeme několik kapek rumu neb líhu, který pak zapálíme. Plamenem nejlépe se dá desinfekce důkladně provésti.

Voľy požíváme jen svařené a pak ochlazené, nebo jiných svařených nápojů, kávy, čaje, piva.

Před každým jídlem musí ruce důkladně býti umyty a přes to varujeme se při jídle dotýkati se rukama našich úst, zvlášt měli-li jsme co dělati s nemocnými.

Osobám, které stojí v poli a nemohou tyto předpisy podrobně zachovávat, zvlášt se doporučuje, aby se proti tyfu střevnímu a choleře daly očkovati. O tomto způsobu očkování a jeho výsledcích rovněž podává statistika velice příznivé zprávy.

Ochrana proti skvrnitému tyfu.

U skvrnitého tyfu není původce ještě s určitostí znám. Od badatelů, kteří se domní-

vají, že nákaza šíří se vzduchem, doporučuje se, aby nemocní umístěni byli v prostorných a vzdušných světnicích a aby zvláště důkladnému větrání a čistotě pozornost byla věnována.

Rada tato jest zajisté zcela oprávněna, poněvadž jest známo, že na př. v Haliči, kde i za dob míru ročně 2000 až 4000 lidí umírá skvrnitým tyfem, tato nemoc vyskytuje se hlavně v malých selských chatách, které nikdy nebývají větrány, které oplývají špínou a nečistotou a kromě toho četně jsou obydleny. V dobách válečných, kdy rovněž množství vojska, často v malých a nezdravých místnostech pohromadě bydlí, nedostatečně se vyživuje a tělesnou čistotu zanedbává, skvrnitý tyf zvláště rychle a snadno se rozšiřuje a pravidelným průvodcem válečného vojska se stává.

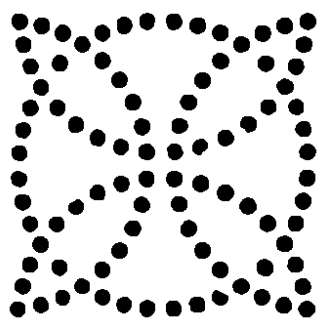
V poslední době věnuje se při ochraně proti této nemoci hlavní pozornost hmyzu, zvláště v ším, neboť bylo pokusy dokázáno, že veš může skvrnitý tyf z nemocného na zdravého přenášeti. Jsme-li povoláni k nemocnému, jenž budí podezření skvrnitého tyfu, žádejme především, dovolují-li tomu okolnosti, jako ku př. v nemocnicích, aby pacient odložil starý šat a prádlo, aby po případě

byl ostříhán a náležitě vykoupán. Teprve když oblékl čisté prádlo a na čisté lůžko byl položen, můžeme se s nemocným zabývat. Na každý pád varujme se zbytečného dotýkání pacienta a jeho oděvu (k vůli větší bezpečnosti radno upotřebiti gumových rukavic), rovněž musíme dbáti aby náš šat pacienta a jeho oděvu se nedotýkal. Rásnatý a dlouhý šat (na př. klerika, sukně) zvláště jest v tomto ohledu nepraktický, poněvadž na něm z podlahy a jiných předmětů snáze hmyz se může zachytit, v záhybech jeho dobrý úkryt nachází a píchnutím nákazu může přenést. Volme tudíž pro návštěvu nemocných skvrnitým tyfem šat u kotníků a v zápěstí dobře přiléhající, čehož gumovými páskami a fkanicemi snadno může býti docíleno, takže škodlivý hmyz k tělu našemu proniknouti nemůže. Také obuv nesmí míti zející štěrby, jimiž blechy a vši pod šat se dostávají.

Nepatrný počet onemocnění skvrnitým tyfem haličského duchovenstva v krajinách, kde nemoc tato trvale se vyskytuje, vysvětluje se od některých lékařů tím, že duchovenstvo tamější nosí vysoké boty, které tělo před hmyzem lépe chrání, než naše krátká obuv.

Kromě jmenovaných opatření můžeme napustiti šat a obuv některým z četných

hmyz hubících prostředků. V tom směru zvláště se osvědčily anisol a „fuga“ prostředky, které v každé lékárně snadno lze dostat. Duchovenstvu, které mnoho a hlavně s nemocnými, trpícími nakažlivými chorobami, má co dělati, (v nemocnicích, isolačních budovách a pod.), lze doporučiti aby po příkladě lékařů a ošetřovatelů oblékalo se při návštěvě nemocných ve zvláštní šat, který pozůstává z neproniknutelné pro hmyz látky a celé tělo bezpečně chrání. Po vykonané návštěvě musíme ruce dobře desinfikovati, šaty a prádlo odložiti a po důkladné koupeli za úplně čisté vyměnit. Šaty, prádlo a obuv, které při návštěvě nemocného jsme nosili, mohou teprve po důkladné desinfekci opět býti upotřebeny. Podobně jako u malarie osvědčil se některým lékařům též u skvrnitého tyfu výborně chinin. Užívá se ho praeventivně v dávkách 0.2 gramu večer po 20 dní v době hrozící epidemie.

Objednávejte tyto spisy pro raněné vojíny:

První moravská pout do Sv. Země r. 1905. Cena 40 h, poštou 50 h. Při větší objednávce 40 h poštou.

Sedm panenských P. Poučné články pro křest panny. **Dvě nevěsty.** Povídka. Napsal J. Janda. Cena 50 h, pošt. 60 h.

Šest jubileí a Farář Lidumil. Povídka od Grossmanové-Brodské. Cena 20 h, nyní 10 h, poštou 12 h.

Bojem k vítězství. Pěkná, na poměry našeho venkova se hodící povídka od J. Brožka. Cena 20 h, nyní 10 h, pošt. 12 h.

Ve věčných tmách. Kniha hornických povídek, čerpaných ze skutečného života a událostí. Psána velmi poutavě a líčí čtenáři útrapy hornického lidu. Napsal V. Chalupecký. c. k. nadlůlní. Cena 2 K, pošt. K 2.20. Díl II. vyjde po válce.

Věda a víra. Naps. dr. Fr. Šulc. Cena 10 h, pošt. 12 h.

Křesťanský názor na svět. Napsal Josef Šmejkal, farář. Díl I. **Rozumové základy víry.** Cena 1.70 K, pošt. 1.90 K, Díl II. **Zjevení Boží.** Cena 1.80 K, poštou 2 K. Při větších objednávkách zvláštní slevy.

Průvody s Velebnou Svátostí v Lourdech. Napsal dr. K. Slavík. Cena 8 h, poštou 10 h, 4 exempláře 30 h, 12 exemplářů 80 h, 48 ex. 3 K, 100 ex 6 K poštou vyplac.

Rukověť křest. socialismu. Výtečný informativní spisek o zásadách křest. socialismu a o úpravě společenských poměrů na základě náboženství katolického. Cena 50 h, pošt. 60 h.

Dělnická otázka. Napsal J. Hitze. Z německého přeložil J. Voňavka. Nepostrádatelné dílo pro každou katolickou knihovnu. Cena 2 K 70 h, nyní poštou 1 K 35 h.

Ústavní převrat v Čechách. Spisek líčí události k dosažení správní komise vedoucí. Cena 10 h, nyní 5 h, pošt. 7 h.

Světová válka ve světle pravdy. Napsal Jos. Šmejkal. Klidné a věcné objasnění příčin, které k nynější válce vedly, zaslouží si pozornosti všech lidí dobré vůle. Rozšiřujte ji hromadně. Cena 16 h, poštou 20 h. 5 ex. 80 h, 10 ex. 1.50 K, 25 ex. 3 K, 50 ex. 5 K pošt. vyplaceně. **Menší obnosy možno zaslati v pošt. známkách v dopise.** K větším objednávkám přiložen jest složní lístek c. k. pošt. spořitelny. **Zasílá: Česká sekce diecézního komitétu v Čes. Budějovicích.**

 Žádejte a kupujte

ve všech obchodech a trafikách výhradně

zápalky (sirky) křesť. sociálů

ze sirkárny v Č. Budějovicích
(s obrazem biskupa Jirsíka).

Jsou jakosti nejlepší. Podporujete tím naše
práce a snahy ve prospěch katolick. lidu.

**? Znáte
„Českou ženu“**

nejlacinější, od našich žen vždy netrpělivě čekáný
časopis? Cena 50 hal. ročně, od 3 exemplářů na
jednu adresu poslaných snižuje se poplatek na 30 h
a na každých 10 exempl. dává se jeden zdarma.
Pište si o číslo na ukázkou, pošle se Vám zdarma.

Adresa :

„Česká žena“, Č. Budějovice.

**Modlitbová výprava křížová za ví-
tězství a mír** pod ochranou Matky Boží. Obsah :
I. Za brzké vítězství a čestný trvalý mír. II. Co máme
konati. III. Modlitba za vítězství a mír. Cena 16 h. poštou
20 h. 5 ex. 80 h, 10 ex. 1.50 K, 25 ex. 3 K, 50 ex. 5 K poštou
vylac. **Čes. sekce diec. komit., Č. Budějovice**

Seznamy ztrát válečných

z českého jihu přináší „HLAS LIDU“ 2krát týdně v Č. Budějovicích vycházející časopis a proto je po něm všude velká poptávka. Má v každém čísle přehled posledních událostí válečných, takže čtenář se z něho dobře poučí o stavu operací válečných. Mimo to přináší mnoho dopisů z bojiště a důkladné informativní články. Žádejte o číslo na ukázkou, pošle se Vám zdarma bez závazku dalšího odebírání. Možno předplatiti též na zkoušku na jeden měsíc, což stojí 70 h. Předplatné na 1/4 r. 2 K.

Adresa: „Hlas Lidu“ v Č. Budějovicích.

Potřebujete-li útěchy

v těžkém bolu v nepřítomnosti neb ztrátě svých milých, objednejte si jeden z našich tří lidových časopisů:
,Anežka', časopis pro křesťanské dívky, roč. 37.
,Ludmila', „ „ „ matky „ 40.
,Václav', „ „ „ jinochy a muže „ 36.
V nich sami čtenáři sděfují si svoje strasti a těší se vzájemně. Též redakce uveřejňuje články plné útěchy, povzbuzení a posily duševní. Číslo první nových roč. vyšlo 1. ledna 1915. I roč. 1914 jsou ještě k dostání. Cena jednoho čas. 2 K ročně, odebírá-li se 10 čísel kteréhokoliv z nich neb všech 3, dostanou se po K 1.60 ročně. Číslo na ukázkou pošlou se zdarma; požádejte o ně lístkem.

Adresa: Časopis „Anežka“, („Ludmila“, Václav“) v Čes. Budějovicích.

? Máte už ? ?

na rok 1915

kalendář „VZKRÍŠENÍ“ z Čes. Budějovic ?

Je to dle všeobecného úsudku letos nejlepší kalendář katolický. Obsahuje mnoho povídek od nejlepších spisovatelů (Dostála, Špačka, Ježka, Pitnerové, Vlasákové, Hradecké, Staňka a j. v.) s původními velmi pěknými ilustracemi, mnoho jiných obrázků, celostranné obrazy Panny Marie (od Murilla), císaře pána a rodiny následníka trůnu, mnoho ilustr. „Zajímavostí“ které v rodině způsobí mnoho zábavy, mnoho rad pro hospodářství a domácnost. Úpravou vyniká nad jiné kalendáře. Cena 1 K, 10 kusů 6.70 K, tucet 8 K, vše s poštou již vyplacenou, což je zvláště pro tuctové objednávky velmi výhodné. Na rok 1916 bude opět vydán již l. září 1915 a bude obsahovat mnoho obrázků a vypravování o válce. Objednati možno již nyní. Dle přání můžeme v tuctu s naším kalendářem zaslati jakýkoli počet kalendáře katol. zemědělců „VENKOVAN“ a kalendářů firmy V. Kotrba v Praze na rok 1916 za stejnou cenu. — Maličko poškozený kalendář „Vzkříšení“ na r. 1915 zašleme nyní za 50 h franko. —

Pospěšte si s objednávkou!

K zásilce přiloží se složenko k bezplatnému zasílání peněz.

Adresa :

**Kalendář „Vzkříšení“
v Č. Budějovicích.**

Lidová záložna v Čes. Budějovicích

přijímá vklady na vkladní knížky i na běžný účet a zúrokuje je ode dne vložení až do vybrání

===== co nejvýhodněji. =====

Poskytuje půjčky na směnky i na hypoteky za podmínek co nejvýhodnějších, provádí veškeré peněžní transakce, zejména eskont směnek, prodej a koupi cenných papírů, inkasso kuponů, tažeností atd.

Losy přenechá na mírné měs. splátky.

Pro rekonvalescenty, chudokrevné atd.
výtečný prostředek

Chino-železitě

:: Malaga ::

láhev à 2 K 40 hal.

Osvědčené thé proti gichtu a rheumatismu

IGO à 1 K.

Angl. masť a angl. mýdlo

na pihy à 1 K. Účinek zajištěn.

Sklad veškerých desinf. prostředků a
mýdel. :: Bohatý sklad fotograf. potřeb.
Veškeré zakázky i dle zaslaných receptů
obratně a diskretně zasílá

Lékárna u Černého medvěda
Resch & Škalda, Čes. Budějovicích,